

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК VIII

Рівне – 2020

ББК 83

Ф 54

УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. VIII / ред. кол. О. Кирильчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2020. – 97 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 20 лютого 2020 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В. І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І. В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І. А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИРИЛЬЧУК О. М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КРУПКА М. А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р. Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕРНАЦЬКА АЛІНА Моделі характеротворення у романі Максима Кідрука «Де немає Бога» 7	7
БУХАЛЬСЬКА БОГДАНА Урбаністична топографіка у романі Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (Стіна)» 13	13
ГАРМАНЮК БОГДАНА Містика у художній структурі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» 17	17
ГРЕБЕНЕЦЬ МАРІЯ Мотив межової ситуації у драмі «Алмазне жорно» Івана Кочерги крізь призму філософії 22	22
ГУЛЕЧКО АНАСТАСІЯ Художні стратегії репрезентації минулого у романі Юрія Винничука «Танго смерті» 27	27
ДЕМЧУК ВІКТОРІЯ Жанрова природа ретродетективу (на матеріалі роману Владислава Івченка та Юрія Камаєва «Стовп самодержавства, або 12 справ Івана Карповича Підпригори»)..... 32	32
КУК НАДІЯ П'єса Миколи Куліша «Мина Мазайло» як сатиричний текст..... 38	38
КУХАРЧУК ОКСАНА Сільський апокаліпсис Миколи Куліша 42	42
ЛОЙКО ІВАННА Світ дитинства в есеїстиці Оксани Забужко 46	46
МАЛІНОВСЬКА КАРІНА Художні моделі репрезентації травматичного досвіду у повісті «Поza межами болю» Осипа Турянського 50	50
МИРОНЮК ОЛЬГА Художнє відображення Другої світової війни у романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» 55	55

МОРОЗ ТЕТЯНА

Белетризація звичаєвого права у романі

Пантелеймона Куліша «Чорна рада» 60

ОЛЕКСЮК ОЛЕКСАНДРА

Моделювання національних характерів

у прозі Михайла Коцюбинського 66

ПІСКЛЯК ОЛЕНА

Друга світова війна і досвід сучасної української літератури..... 71

ПОНОРЧУК ІРИНА

Жінка в умовах Голодомору: Світлана Талан «Розколоте небо»..... 76

ПРОКОПЧУК ТЕТЯНА

«Вид на Толедо»: картина Ель Греко в поетичних версіях

Вадима Лесича й Патриції Килини 82

СИТКІВ МАРІЯ

Тема влади у драматургії Валерія Шевчука

(на матеріалі драм «Вертеп», «Птахи з невидимого острова»)..... 87

СТАСЮК КАТЕРИНА

«Хвороба як метафора» (за Сьюзен Зонтаг):

українська проза на початку третього тисячоліття..... 93

CONTENTS

BERNATS’KA ALINA Modeling of Characters in Novel «The Place Where God Is Not Exist» by Max Kidruk.....	6
BUCHALS’KA BOHDANA Urban Topography in Novel «Rivne/Rovno (The Wall)» by Olexander Irvanets	12
HARMANYUK BOHDANA Mystics Parameters in Fictional Structure of Novel «Do Not Look Forward and Be Silence» by Max Kidruk.....	16
HREBENETS’ MARIYA Metaphysical Motif of Being on the Edge in Drama «Diamond Millstone» by Ivan Kocherga	21
HULECHKO ANASTHASIYA Art Strategies of Representation of the Past in Novel «Tango for Death» by Yurii Vynnychuk.....	26
DEMCHUK VICTORIYA Genre Parametres of Retrodetective (on materials of novel «Pillar of Autocracy, or 12 Actions against Ivan Karpovych Pidipryhora») by Vladyslav Ivchenko and Yurii Kamayev.....	30
COOK NADIYA Play «Myna Mazailo» by Myckola Kulish as a Saturical Text.....	36
KUCHARCHUK OXANA Village Apocalypses of Mychola Kulish.....	40
LOIKO IVANNA World of Childhood in Essays by Oxana Zabuzhko.....	44
MALYNOVS’KA KARYNA Fictional Models of Representation of Traumatic Experience in Long Story «Beyond the Edge of Pain» by Osyp Turyans’kyi.....	48

MYRONYUK OLGA

Traumatic Experience of World War the Second in Novel

«Me, You and Our Painted and Non-Painted God»

by Tetyana Pakhomova 55

MOROZ TETYANA

Fictional parameters of habitual life of the Ukrainians in novel

«Black Council» by Panteleimon Kulish's 60

OLEXYUK OLEXANDRA

Modelling of Ethnic-Coloured Characters

in Prose of Myckailo Kotsyubyns'kyi 66

PISKLYAK OLENA

World War the Second and an Experience of

Contemporary Ukrainian Literature 71

PONORCHUK IRYNA

Woman in times of Holodomor: Svitlana Talan «Split the Sky».....76

PROKOPCHUK TETYANA

«View of Toledo»: a Painting by El Greco

in Poetical Versions by Vadym Lesych and Patriitsiya Kylyna.....82

SYTKIV MARIYA

Motif of Authority in Drama by Valeryi Shevchuk

(on the materials of plays «Puppet-Show», «Birds from Invisible Island»)....87

STASYUK KATHERYNA

«A Metaphor of Illness»: (following to Susan Sohntag) 93

Аліна Бернацька

Науковий керівник – канд. філол. наук Кирильчук О. М.

МОДЕЛІ ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ У РОМАНІ МАКСИМА КІДРУКА «ДЕ НЕМАЄ БОГА»

У статті осмислені прийоми конструювання психологічних портретів персонажів роману Максима Кідрука «Де немає Бога». Зокрема, досліджується особливість моделювання характерів героїв у контексті жанрової специфіки твору.

Ключові слова: *психотрилер, психологічний роман, психологізм, конфлікт, персонажі.*

In the article the vehicles of creating of psychological aspects of figures in novel «The Place Where the God Does Not Exist» by Maxim Kidruk. In particular, the peculiarities in system of person configuration to be corresponding to psychotriller.

Key words: *psychotriller, psychology, conflict, literary figure.*

Постановка проблеми. «Де немає Бога» – роман Максима Кідрука, який вийшов у 2018 року. За словами письменника, це «не новий трилер, хоррор чи фантастика, це драматичний, психологічний роман» [8]. Автор намагається таким коментарем зацентувати увагу на тому, що його тексти на жанровому рівні є зразком не лише пригодницької літератури, але демонструють увагу до складних психологічних проблем. Загалом психологічний роман — різновид роману, у якому автор ставить за мету зображення й дослідження внутрішнього стану людини й найтонших порухів її душі [7]. У такому тексті автори більше орієнтуються не на вибудовування динамічної фабули, а на розкритті характерів героїв.

У тексті Макса Кідрука багато часу відведено опису подій: передісторія полонки літака, що передувало і сталося під час авіакатастрофи, дії героїв задля того, щоб вижити та описи американського футболу. У «Де немає Бога» письменник використовує прийоми для підсилення емоційної напруги, відчуття страху, водночас це поєднується із динамічно-перипетійним сюжетом роману. Психотрилеру як жанру притаманний психологічний конфлікт, що проявляється через внутрішні протиріччя героїв, а також боротьба за виживання в екстремальних умовах. На нашу думку, у романі «Де немає Бога» поєднуються окремі риси психотрилера та психологічного роману, що має безпосередній вплив на моделі художнього конструювання психології персонажів.

Мета статті полягає в аналізі моделей художнього творення характерів персонажів у романі Максима Кідрука «Де немає Бога».

Виклад основного матеріалу. З найбільш популярного у творчості Кідрука жанру – технотрилера, письменник запозичив у новий роман реалістичність та документальність. Вся описана техніка, місцевість та

наукові пояснення мають реальне підґрунтя та прототипи. Водночас Максим Кідрук вибудовує яскраві візуальні сцени у своїх романах, що свідчить про кінематографічність його текстів.

У післямові до роману Максим Кідрук наголошує, що на сюжетну історію вплинули оповідання «Бог моїх батьків» Джека Лондона, «Володар мух» Вільяма Голдінга та «Євангелія від Ісуса Христа» Жозе Сарамого. З останньої книги автор подає цитати у своєму романі, задля пояснення та розкриття глибини релігійних роздумів окремих героїв. Описана у романі катастрофа вигадана, але, продумуючи її деталі, Кідрук спирався на три реальні авіаційні трощі. Також письменник розповів, що чимало інших епізодів роману засновані на достовірних фактах: історія Єгорового батька про невдале сходження на пік Перемоги, історія сестри Дюка Апшоу, історія Турід Моргенштерн, історія Артема Янголя (щонайменше півтора десятка українців сьогодні ув'язнено в тюрмах Таїланду), частково навіть історія Брендона Бартон (спортивна її частина). Також письменник згадує у післямові книги людей, які допомагали йому зрозуміти, як саме людський організм реагує на екстремальні висоту та холод, низку книг про еволюційне походження моралі, про взаємозв'язок моралі та релігії, а також про природу релігії, ідеї з яких ставали підвалинами для роздумів і реплік героїв. За словами М. Кідрука, без них роман навряд чи вийшов [3].

Максим Кідрук зображує пакистанські гори, висоту більше шести тисяч метрів і семеро людей, які вижили після авіакатастрофи. Ізольовані від світу, на межі життя і смерті, герої перебувають у місці, де перестають діяти традиційні гуманістичні цінності. «Де немає Бога» – це більше історія про виживання, протистояння інстинктів та розуму, про межу, за якою всі людяні якості стають звірячими, про те, що людина готова зробити за для власного виживання. Письменник зазначає, що ця книга «спроба зрозуміти, що такого є всередині нас. Як в екстремальних умовах, де немає моралі, релігії, впливу соціуму, люди не деградує у тварин» [6].

Загалом сюжет роману оповідає про історії сімох персонажів: «Головні герої книги – це таємний кардинал, який за завданням Папи мандрує до країни, де офіційно не існує інституцій Католицької церкви; доведена до відчаю українка, яка з великою сумою грошей у білизні, запізнюється на рейс в аеропорту Дубаї; молодий баварський політик, який перебуває на піці кар'єри, але при цьому люто ненавидить усе, що робить; пілот-росіянин, у якого розвинувся страх літати після загибелі його коханої в авіакатастрофі малайзійського боїнгу, котрий росіяни збили біля Донецька; гравець Американської національної футбольної ліги, життя якого зламав невдалий розіграш» [5]. Подорож у літаку об'єднує долі усіх персонажів.

Окрім згадки про окупований Росією Крим, збитий Boeing 777, автор подає гострий конфлікт у сім'ї Анни, де чоловік Влад воює на сході України проти російських загарбників, а син Артем працює у Москві кур'єром. Хлопець не хоче витратити своє життя на гібридну війну, яка для нього

постає незрозумілою, він не бачив її на власні очі і не втратив нікого з близьких людей. Артему подобається його робота, він знайшов друзів, його захоплює Москва, але разом з тим син боїться осуду батька. Водночас з поведінки хлопця видно, що таки у нього є певні докори сумління. Влад і сам збрехав своїм побратимам, що Артем працює у Польщі. З великою емоційною напругою змальовано зустріч батька із сином: «Через те, що хтось десь помирає, я зобов'язаний від них відмовитися, повернутися сюди й гарувати за три тисячі гривень? Чи за сім гнити в окопах, охороняючи нікому не потрібну шахту? Я нікому не бажаю зла, я просто хочу жити та насолоджуватися життям» [3]. Гострий конфлікт розгортається через розбіжності поглядів сина і батька на війну. Влад, який втратив близького друга, не може залишатися осторонь воєнних подій. Артем же, вважає, що це не його війна, вона для нього є чимось чужим.

Саме бажання Артема кращого, багатого життя з дівчиною своєї мрії Алією штовхнуло його на необдуманий крок, який запустив вервечку незворотніх подій. Артем погодився перевезти закордон наркотики і його ввіймали. Для порятунку сина з тюремного ув'язнення та навіть ймовірної страти, Анна викрадає кошти, які збирали для військових та негайно летить до Бангкока. У тексті лише згодом подано пояснення, чому жінка себе так дивно поводить, чому так переживає, коли виникають труднощі з перельотом.

У лютий мороз у горах, де розріджене повітря та важкодоступне для рятувальників місце, для сімох, дивом уцілілих, життєво необхідно розвезти вогнище, для цього Єгор робить лінзу і йому потрібен папір. Анна збрехала, що у неї закінчилися паперові гроші, вона мала тридцять тисяч доларів і до останнього не полишала надію на порятунок сина, навіть ціною власного життя, надто пізно жінка розповіла, що таки мала спосіб для спасіння товаришів за нещастям.

Не менш драматично змальований інший головний герой – пілот Єгор Парамонов. Він бере на себе керування літаком, якому вирвало велику частину обшивки та киль, через незначну недбалість під час ремонту літака. Саме витримка і керівництво росіянина допомагає підтримувати життя опісля катастрофи у екстремальних умовах: «Єгор подумав, що пілотів навчають уникати катастроф, а не виживати в горах після того, як літак розбився, але розумів, що її правда: серед тих, хто вцілів, він єдиний усвідомлює, що їм насправді загрожує» [3]. Переломним моментом для героя стало сильне обмороження кінцівок, можливість втрати рук нагадувала йому історію батька альпініста, який через невдале сходження на гору став калікою і не міг подбати про себе, без допомоги сина не зміг навіть сторінки газети гортати. Парамонов постійно охоплений злістю, яку лише почасти можна вгамувати алкоголем. Та в кризовій ситуації він втрачає контроль над собою, його охопила некерована лють на Анну, яка не віддала гроші для вогнища. Єгор ледь не вбив жінку, українку рятує Гелен, яка смертельно поранила Парамонова. У цьому моменті виразно

простежується домінування гостросюжетних прийомів над психологічним зануренням у внутрішній світ персонажів. Автор обирає зображення динамічних драматичних подій, але така стратегія не сприяє розв'язанню психологічних проблем героїв.

Окрім життєвої історії Анни та Єгора у романі розповідається про лікарку єврейку Гелен, яка запідозрила власного чоловіка, що він нелегально доставляє органи на пересадку. Через тінь підозри, яка впала і на неї, жінка тікає з країни. Ще один головний персонаж теж втікає, але у його випадку від скандалу. Дюк Апшоу довго закривав очі на випадки гвалтувань та домагань до неповнолітніх серед своїх підопічних священників. «Його прототипом став бостонський архієпископ, кардинал Бернард Лоу, який знав щонайменше про 134 випадки педофілії серед бостонських священників і нічого не зробив» [1].

Життя до катастрофи іншого героя футболіста Лоуренса Грейса розкрито через його футбольні матчі та фатальний програш, який руйнує успішну кар'єру. Загалом Кідрук багато місця відводить опису правил та футбольної гри, на тлі якого губиться психологічна мотивація вчинків персонажа. Натомість письменнику цікавішою виглядає модель розкриття епізодів професійної кар'єри спортсмена.

Історія Олівера Моргенштерна, який через волю батька став політиком, хоча ніколи не любив політики, демонструє, що герой не може відмовитися від ненависної справи через слабкодухість. Показовою є ситуація, коли він піддається на вмовляння свого радника та підкидає на трасу цуценят під колеса машин, щоб демонстративно на камеру порятувати невинних створінь задля підняття власного політичного рейтингу. Олівер почуває себе жахливо та все ж продовжує бути маріонеткою у руках власного радника. Усі подібні екскурси в минуле розкривають особливості та психологію персонажів.

Через наявність героя футболіста М. Кідрук створює довгі та дуже детальні описи ігор американського футболу та навіть подає життєву історію молодого футболіста Брендона Бартона, персонажа, якому програв у Суперболі Лоуренс. Ці широкі вкраплення вриваються у основну оповідь. Автор розкриває долю героя Брендона, якому навіть після низки невдач дають шанс повернутися у професійний футбол.

На сам кінець роману кардинала Дюка Апшоу затьмарила жага до життя, він за будь-яку ціну намагався врятуватися і навіть зважився на вбивство маленької Лейли, яку до того всі оберігали від лютого холоду та спраги. Дівчинку врятувала Анна, яка поплатилася за це власним життям. У результаті вижили лише Лейла та священник, який замість того, щоб шанувати пам'ять за загиблими, покидав пекельне місце з полегшенням, що все вже залишилося далеко позаду і він повертається до свого комфортного життя, де продовжуватиме грати роль «праведника»: «Він повертався до міст із величними церквами та височенними будівлями зі скла, міст, усіяних різноколірними вогнями та просякнутих огидною темрявою, міст таких

прекрасних і таких брудних водночас... Повертався туди, де давно немає Бога. Розказувати про те, що таке Бог» [3].

Висновки. Роман «Де немає Бога» розвивається у звичному для Кідрука стилі: детальний опис усіх подій, флешбеки персонажів, опис літака і подробиці помилки, яка призвела до трагедії. Правда, у «Боті» схем та деталей було більше, тому від скорочення технічних термінів цей роман виграє. Також він більш багатогранний, психологічний. Психологічність роману беззаперечна, кожен герой має власну історію, по-своєму реагує на події і має свою мотивацію. Однак в окремих сюжетних лініях автор надає перевагу не детальній психологізації вчинків героїв, а витворює яскраву адреналіну візуалізацію конфліктів через фізичні сутички. Зрештою, усі персонажі знаходилися на межі смерті, коли в засніжених горах, з маленьким запасом води, без їжі у сильний, крижаний мороз виходять назовні найпотаємніші страхи, бажання, які руйнують їх та штовхають на жахливі вчинки. У такому страхітливому місці немає ані моралі, ані Бога, лише жахливе усвідомлення, що шанси на порятунок кожної хвилини зменшуються.

Джерела:

1. «Де немає Бога»: Макс Кідрук презентував у Вінниці новий психологічний роман: [Електронний ресурс] // Вежа. – 2018. – Режим доступу: <https://vezha.vn.ua/de-nemaye-boga-maks-kidruk-prezentuvav-u-vinnytsi-novuj-psyhologichnyj-roman-foto/>.
2. «Де немає Бога»: Макс Кідрук проспойлерив власну книжку: [Електронний ресурс] // Український інтерес. – 2018. – Режим доступу: <https://uain.press/culture/de-nemaye-boga-maks-kidruk-prospojleryv-vlasnu-knyzhku-810699>.
3. Кідрук М. «Де немає Бога»: [Електронний ресурс] / М. Кідрук // Книгогид. – 2018. – Режим доступу: <https://knigogid.ru/books/1158431-de-nemaye-boga/toread>.
4. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів [та ін.]. – К. : Академія, 1997. – 752 с.
5. Мавпочки та живі шахи: Макс Кідрук у Луцьку розповів, про що ви не прочитаете у його романі: [Електронний ресурс] // Волинські новини. – 2018. – Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/culture/mavpochky-kaputsyny-ta-amerykanskyu-futbol-maks-kidruk-u-lutsku-rozpoviv-pro-shcho-ne-ye-yoho-roman/>
6. Охріменко А. Трилер як тип тексту: теоретичний аспект: [Електронний ресурс] / А. Охріменко // Мова і культура. – 2011. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
7. Психологический роман: [Електронний ресурс] // Фундаментальная электронная библиотека – Режим доступу: <http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt2/lt2-6701.htm>.

8. Спойлери від Макса Кідрука: про що книга «Де немає Бога» і коли чекати «Бот 3»: [Електронний ресурс] // Волинські новини. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.volynnews.com/news/society/spoilyery-vid-maksa-kidruka-pro-shcho-knyha-de-nemaye-boha-i-koly-chekaty-bot-3/>.